

Nye veje til bedre behandling af rusmiddelproblemer

Er tiden moden til at diskutere, om stoffer til eget brug skal afkriminaliseres? Er systemet gearet til at tage udgangspunkt i brugernes egne erfaringer, oplevelser og ønsker, når behandlingen skal tilrettelægges? Det var et par af de spørgsmål, som KL havde sat på programmet på årets rusmiddelkonference i Kolding den 10. oktober 2016.

Der var fuldt hus på Comwell i Kolding, da misbrugsbranchen mødtes til Kommunernes Landsforenings årlige rusmiddelkonference. Det glædede naturligvis tilrettelæggeren af konferencens faglige del, konsulent i KL, Rafai Atari, der i et let stresset øjeblik inden konferencens start satte ord på nogle af sine ønsker for dagen.

‘Vi vil sætte lys på nogle aktuelle debatemner, og vi vil fokusere på muligheder for mere brugerinvolvering i behandlingen. Indimellem synes vi, at det er gået lidt for vidt med evidensfokuseringen. At vi måske lidt har glemt, at det dybest set handler om relationer. Firkantede modeller, der bliver trukket ned over hovedet på

mennesker med tvang, hjælper jo ikke. Derfor ønsker vi, at konferencen understøtter, at det hele kommer til at foregå lidt mere på brugernes præmisser.’

KL: Vi kan gøre det bedre

Medlem af KL's social- og sundhedsudvalg, H. C. Østerbye, gav Rafai Atari fuld rygdækning, da han i sin velkomsttale slog ned på punkter, hvor der ifølge KL er plads til forbedring.

‘KL og kommunerne gør det ikke dårligt, men vi kan gøre det bedre. Virkningsfuld behandling er vigtig, og vi har i de senere år haft stort fokus på evidens og måling. Til gengæld har vi desværre også indimellem

glemte den sunde fornuft. Selvfølgelig skal vi arbejde ud fra det, der virker, men vi skal være nysgerrige på den intelligente måde på, hvad der virker. At opbygge tillid er det vigtigste og herefter tilbyde indsatser, der tager udgangspunkt i borgeren. Hvis det ikke sker, er chancen for succes begrænset,' sagde H. C. Østerbye.

Nanna Godtfredsen: 'I skal være på misbrugernes side, og I skal give dem en følelse af at være o.k. Og ikke mindst følelsen af at være synlig, hørt og taget med på råd. I skal være gode'.

Glødende gadejurist uddeler øretæver

Nanna Godtfredsen fra Gadejuristerne var helt klar til at gribe den bold og give den kommunale misbrugsbehandling en mærkbar tackling i sit indlæg lidt senere på dagen. 10 minutter hun havde til sin rådighed, og de blev slået an med at ridse op, hvad hun var blevet bedt om at lade være med at komme ind på i sit oplæg.

'I dag kan jeg ikke tale om det, der gør mig mest rasende. Det må jeg ikke. For eksempel må jeg ikke tale om de kommunale behandlingscentre og de sager, vi vinder over dem i Ankestyrelsen. Jeg må

helst heller ikke tale om kommunernes omfattende afvikling af døgnbehandlingen. Det ville jeg ellers gerne. Jeg må ikke ret gerne fortælle, at når man søger stoffri døgnbehandling, visiteres man til en paragraf 110-institution i stedet for til behandling. Eller om de russiske tilstande i forhold til at få metadon, om max-doser og nægtelse af abstinensbehandling. Sidst skal jeg absolut afstå fra at tordne imod den udbredte knægtelse af retten til frit valg og substitutionsmedicinsk behandling, og jeg skal da slet ikke nævne, at Gadejuristen ser løsninger, der er kreative og ganske enkelt ulovlige.'

Nanna Godtfredsen var i topform. Ud over at sætte spot på de kommunale fortrædeligheder 'gennem bagdøren' brugte hun en anden del på at tale til de kommunalt ansatte i misbrugsbehandlingen.

'Jer, ude på de kommunale misbrugscentre, I er eksperter. Alle andre steder, hvor misbrugerne kommer, kan de professionelle have en hel masse tvivl. Der er brug for, at I ikke stopper jeres arbejde ved jeres egen dørtærskel. I må tage med brugerne ud og stoppe alle de krænkelser, de bliver udsat for på jobcentre, i domstole, på sygehuse osv. De har brug for, at I tager slåskampene med socialforvaltningerne. Kort sagt er I savnede ud over matriklen.

I skal være på misbrugernes side, og I skal give dem en følelse af at være o.k. Og ikke mindst følelsen af at være synlig, hørt og taget med på råd. I skal være gode', lød det indtrængende fra Nanna Godtfredsen til de over 300 tilhørere i salen.

To modeller til afkriminalisering af stofbesiddelse til eget brug

Scenen blev i løbet af conferenceformiddagen også indtaget af tidligere socialoverlæge Peter Ege og professor på Center for Rusmiddelforskning Mads Uffe Pedersen, der stod over for hinanden i en direkte duel. Dilemmaet handlede om afkriminalisering kontra legalisering af stoffer til eget forbrug. Dagens ordstyrer, TV2-journalist Thomas Funding, styrede de to duellanter igennem debatten, hvor Peter Ege talte for legalisering, mens Mads Uffe Pedersen stod som tilhænger af afkriminaliseringsmodellen.

'Konsekvenserne af kriminaliseringen på stofområdet er for store. Hvis forbuddet virkede, ville det være o.k., men det har ikke virket på forbruget. Til gengæld

har det skadet mange. Voksne mennesker bør kunne bestemme selv og så selv tage konsekvenserne,' sagde Peter Ege indledende.

Der er masser af fordele ved legalisering

Peter Ege slog også fast, at forbuddet mod besiddelse til eget brug er direkte skadeligt, især fordi det kriminaliserer mennesker - fordi det i sig selv er dyrt at opretholde forbuddet, ligesom staten går glip af en masse penge ved forbudspolitikken. På samme måde er fordelene ved legalisering mangfoldige.

'Ved at ophæve forbuddet og erstatte det med en legal regulering, sker der først og fremmest en overflytning fra det retslige område til den civile sfære, der betyder, at vi kan agere på baggrund af fornuft i stedet for på grund af forbuddet. En liberalisering bør naturligvis tilrettelægges, så den ikke øger unges adgang til hash, og så hashhandlen ikke kommercommercialiseres. De store fordele vil være, at når vi bevæger os i den civile sfære, vil vi kunne regulere aldersgrænser, åbningstider, salgssteder og priser. Ikke mindst vil vi lette livet for dem, der ryger.'

Liese Reecke: 'Der er mange forskellige 'systemkasser', som de professionelle ikke kan komme ud af. Det betyder, at de ikke kan udføre det gode arbejde og agere ud fra deres sunde fornuft.'

Vi må ikke svigte dem, der har det svært

Mads Uffe Pedersen vil på sin side ikke gå så vidt som Peter Ege. Der skal stadig være en større statslig kontrol og indsats til stede. Mads Uffe Pedersen er bange for, at en legalisering vil medføre stigninger i forbruget, som det er set i Colorado, hvor dyrkning og salg af cannabis er sat helt fri.

'Ved en legalisering mister vi sundhedsansvaret, og det er u hensigtsmæssigt. At slippe cannabisdyrkning og salg helt fri vil være at svigte dem, der har det svært,' indledte Mads Uffe Pedersen.

Til gengæld slog han på tromme for afkriminalisering a la Portugal-modellen. Her har man flyttet stofbrug ud af strafferetten, så man ikke idømmes bøder eller fængselsstraf for besiddelse til eget forbrug. Bliver man taget med stoffer og vurderes til at være i misbrug, stilles man til gengæld for en kommission, der kan 'idømme' forskellige former for behandling.

'Portugal-modellen er fornuftig, for dér er sundhedsaspektet med ind over. Man bliver ikke straffet, men hjulpet, for eksempel med en ungdomsuddannelse. Det skal ikke være lovligt at ryge hash, men det skal heller ikke være strafbart. Tiden er inde. Lad os lave en fornuftig regulering af hashen,' opfordrede Mads Uffe Pedersen.

Ønskes: Vilde løsninger på vilde problemer

Det store problem i dansk misbrugsbehandling er, at den forsøger at løse 'vilde' og komplekse sociale problemer med 'tamme' og forenkende metoder. Det var hovedbudskabet fra Liese Reecke, psykolog ved VID, Vitenskapelige Høgskolan i Oslo, der i sit oplæg tog udgangspunkt i amerikanerne Rittel og Webber og deres bog fra 1973 ved navn 'Wicked or tame problems: Dilemmas in a general theory of planning'.

'Wicked', ikke forstået som onde, men som omfattende og komplekse. Rittel og Webbers påstand er, at sociale fænomener ikke kan forstås og håndteres som tekniske eller rationelle problemer. Tamme problemer defineres som lineære problemer, der løses af eksperter og smartmodeller: Man er enige om problemet, det kan måles, om problemet er løst, løsningen kan gentages, og når man har kørt modellen, har man herefter en opskrift. Man ved, hvad udfordringen er, og man kender svaret.

Livsfarlige forenklinger

‘Vi ser, hvordan organisationer igennem de seneste 30 års styring med New Public Management-metoder er blevet tiltagende mere optaget af at komme ting i kasser og forenkle vilde problemer, så de bliver tamme. Når man ser stofmisbrug som et tamt problem, defineres problemet som narkotikas tilgængelighed. Løsningen bliver en stoffri verden, og metoderne er mere kontrolpolitik. Resultaterne har været de samme over alt: Narko er tilgængelig, handlen finansierer kriminelle organisationer, og der er masser af individuel lidelse, anførte Liese Reecke.

Der findes ikke løsninger, kun håndteringer

Dansk misbrugsbehandling har været optaget af, at alt godt kommer fra USA, mener Liese Reecke. Vi har troet på evidens alene som implementering af bestemte metoder, gerne overført fra udlandet, og at standardiserede løsninger kunne løse alle problemer. For at forstå et problem må vi, i følge Liese Reecke, revurdere tilgangen til løsninger og må erkende, at:

- der ikke findes korrekte løsninger, kun passende håndteringer.
- løsninger har form af eksperimenter, som må følges op.
- løsninger skabes gennem forhandling og opnåelse af kompromisser mellem forskellige interessenter.

Netværksledelse kan være et svar på kompleksiteten

Det, der skal afløse New Public Management, er netværksledelse, i Norge kaldet ‘samstyring’. ‘Misbrugsbehandlingen må ud lokalt og finde lokale løsninger. Vi må i højere grad inddrage andre aktører, vi må tale sammen, finde kompromisser og løsninger, som vi kan leve med. Med hensyn til aktører mener jeg også inddragelse af brugere, pårørende og personale. Dem, der gerne vil gøre det gode arbejde. Det kræver ændringer i styre- og ledelsesformerne. Lederen skal for eksempel være bedre til at stille spørgsmål end at give svar - ellers bliver den komplekse situation hurtigt reduceret et tamt problem og ikke det vilde problem, det egentlig er.’

Behandlerne er spærret inde

De fleste behandlere og socialarbejdere vælger deres fag, fordi de gerne vil gøre en forskel. Problemet med det, mente Liese Reecke, er, at der nu er mange forskellige ‘systemkasser’, som de professionelle ikke kan komme ud af. Det betyder, at de ikke kan udføre det gode arbejde og agere ud fra deres sunde fornuft.

‘Der, hvor man lige smutter over med noget meta-don til en bruger, der ikke er mødt ind - frem for ikke at agere eller idømme en sanktion for udeblivelse.’

Hvis vi i højere grad vil lykkes med at løse komplekse sociale problemer, må vi:

- Gå fra en servicefokuseret indsats til en personfokuseret indsats.
- Skifte fokus fra produktion til relation.
- Bedrive netværksledelse frem for eller i kombination med traditionel hierarkisk ledelse.
- Udvikle lokale modeller.
- Udvikle lokal praksis med lokale monitoreringsmodeller.
- Se på stofbruget som enten et rekreativt forbrug eller som en løsning på andre helt eksistentielle problemer - ikke et problem i sig selv.

Problemer slutter ikke, for enhver løsning skaber nye problemer og udfordringer, som også skal håndteres.

Betydelig medbestemmelse til stofbrugere i Esbjerg

Når det handler om borgerinddragelse og -indflydelse

H. C. Østerbye: 'KL og kommunerne gør det ikke dårligt, men vi kan gøre det bedre. Virkningsfuld behandling er vigtig, og vi har i de senere år haft stort fokus på evidens og måling. Til gengæld har vi desværre også indimellem glemt den sunde fornuft. Selvfølgelig skal vi arbejde ud fra det, der virker, men vi skal være nysgerrige på den intelligente måde på, hvad der virker'.

i praksis har Dagcenter for misbrug i Esbjerg gjort en særlig indsats. Det gjorde centrets faglige koordinator Helle Tanyimboh rede for i sit passionerede indlæg, der lå som en fælles afslutning på dagens program oven på frokosten og de mindre fagsessioner.

'Jeg er stolt af at have opdaget, at vi er rigtig godt i gang med implementeringen af de nationale retningslinjer, når det kommer til at involvere borgerne i planlægning og i beslutninger af betydning for egen behandling. For at give borgeren aktiv indflydelse på og ejerskab til selve tilbuddet og rammerne omkring det.'

Det er Helle Tanyimbohs og dagcentrets logik, at hvis man selv føler, at man har været med til at bestemme, og at ens stemme er blevet hørt, er man mere interesseret i, at det hele går op i en højere enhed. I Esbjerg betyder det ikke frit valg på alle hylder, men at personalet er tydelige om, hvad brugerne kan blive inddraget i og få indflydelse på.

'Det er at udvise respekt, og vi kommer til at fremstå troværdige og virkelighedsnære. Hvis borgernes forslag ligger langt uden for, hvad vi havde tænkt os, er det problematisk i forhold til at skuffe borgeren.'

Aktiv inddragelse i egen behandlingsplan

Brugerne i Dagcenter for misbrug i Esbjerg bliver blandt andet inddraget i behandlingsplanen. De bliver hørt og i videst muligt omfang imødekommet i forhold til deres ønsker og selvvalgte behov for behandlingsindsats. Centeret sørger for at brugerne kommer rundt om følgende spørgsmål:

- Ønsker de døgnbehandling, motivationsbehandling, dagbehandling, ambulante behandling eller helt anonym behandling, hvor man mødes et andet sted end behandlingscentret?
- Har de præferencer i forhold til behandler: mand, kvinde, evt. tidligere behandler?
- Skal behandlingen kombineres med andre tiltag?
- Skal der skiftes fra en form for behandling til en anden i forløbet? Mange starter i ambulante, men går over til dagbehandling.
- Hvordan skal behandlingen afsluttes – har man lyst til at overgå til udslusning?

'Når vi medinddrager borgerne i disse elementer, gør vi forud et kæmpe arbejde med at informere, så de kan vælge kvalificeret. Vi fortæller også forud, hvis vi kan

se, at forskellige typer behandling efter vores erfaring ikke er noget for en bestemt borger,' forklarer Helle.

Også medindflydelse i hverdagen på behandlingscentret

Der er også medindflydelse i dagliglivet på Dagcenter for misbrug i Esbjerg, hvor man skiftes til at lave frokost og bestemme, hvad der skal spises. Alle, ansatte og borgere, spiser i samme lokale og taler om alt mellem himmel og jord. Hver behandlingsgruppe har et særligt lokale. Grupperne koordinerer selv rengøring af deres lokaler, ligesom grupperne også selv dikterer deres adfærds- og samværsregler.

De ansattes rolle er at stille en masse spørgsmål og komme ind på ting, brugerne ikke har tænkt over, men det er tydeligt, at brugerne ikke er urealistiske.

En gang om måneden bliver der afholdt borgerrådsmøde med mulighed for indflydelse på fysiske og behandlingsmæssige rammer i tilbuddet. Senest har det betydet, at dørskiltet med 'Dagcenter for misbrug' snart bliver fjernet. For det bryder borgerne sig ikke om.

Indflydelse på ansættelser

På dagcentret er der skiftende borgerrepræsentanter i alle ansættelsesudvalg. De læser ansøgninger og er med til at udvælge topkandidater sammen med personalet.

'De bidrager med helt andre ting, end vi gør. Vi ser på faglighed, CV og gruppesammensætning, mens borgerne kommer med vigtige oplysninger som 'de havde et venligt smil, vedkommende tog mig alvorligt, da jeg spurgte om noget, han/hun så på mig/spurgte mig om noget'. Hvis den person, de pegede på, bliver ansat, bliver de pavestolte, og de føler, at det nærmest er dem, der har ansat dem. Det giver opbakning til den ansatte fra start,' sagde Helle Tanyimboh.

I foråret 2016 implementerede Dagcenteret et nyt koncept og brugte den anledning til at gå i tæt dialog med borgerne om spørgsmål som: hvad der var godt tidligere, hvad der kunne laves om, om behandlingen skulle deles op?

'Vi var nede i detaljer med borgerne om, hvor mange dage om måneden eller ugen, hvor mange timer, hvornår på dagen vi skulle være til rådighed eller tilbyde behandling. Det har givet et langt større fremmøde'.

En anden fordel er, at borgerne har kvitteret ved i højere grad at medinddrage personalet i deres liv. 'Vi bliver ikke bedste venner, men vi bliver en form for allierede. Hvis de skal i psykiatrien, og de synes, det er svært, bliver vi spurgt om at tage med, og vi gør det. Også i Jobcenteret og på Borgerforvaltningen. Så på den måde kan vi mærke, at de kan lide det, vi gør. De gør gengæld.'

Det kræver sindsro, mod og empati

Ifølge Helle Tanyimboh er det vigtigste element i borgerinddragelse og –indflydelse at have sindsro i forhold til at skulle afgive og overdrage kontrol til borgerne.

Det kræver også mod og lyst til at kaste sig ud i det, ligesom man skal kunne se flere fordele end ulemper ved det. Ikke mindst skal man have visdom til at definere konstruktive rammer, så borgerne også får succes ud af at blive medinddraget. Medarbejderne skal besidde en stor portion empati. Desuden skal de have mod til at træde ud i et tomrum og lade det fyldes af en anden – borgeren. Sidst er det afgørende med synlig ledelse, der giver medarbejderne lov til at afprøve nyt.

Masser af andet gulf

Konferencen bød på endnu flere spændende faglige oplæg. Om neuro-feedback, om et nyt monitoreringsredskab – MATE, om implementering af de nationale retningslinjer, om ulighed i sundhed, om dobbeltdiagnoser på herberger og om forebyggelse af behandling via bedre samarbejde mellem forebyggelsen og behandlingen. ■

MARIANNE BÆKBØL, JOURNALIST

Materiale fra alle konferencens oplæg og sessioner ligger på:
www.kl.dk/rusmiddelkonference2016
KL-konferencen i 2017 afholdes d. 9. oktober.